

Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
DOMNUL EVGENI TANCHEV
prezentate la 5 martie 2020¹

Cauzele conexate C-674/18 și C-675/18

EM
împotriva
TMD Friction GmbH (C-674/18)
și
FL
împotriva
TMD Friction EsCo GmbH (C-675/18)

[cerere de decizie preliminară formulată de Bundesarbeitsgericht (Curtea Federală pentru Litigii de Muncă, Germania)]

„Cerere de decizie preliminară – Politică socială – Directiva 2001/23/CE – Menținerea drepturilor lucrătorilor în cazul transferului de întreprinderi, unități sau părți de întreprinderi sau unități – Articolele 3 și 5 – Directiva 2008/94/CE – Protecția drepturilor lucrătorilor salariați în cazul insolvenței angajatorilor – Articolul 8 din Directiva 2008/94 – Pensie suplimentară – Eventuala răspundere a cesionarilor pentru plata pensiilor suplimentare ale lucrătorilor unei întreprinderi transferate de la un cedent în insolvență”

1. În situația în care, în temeiul dreptului statului membru, anumite tipuri de pensii nu sunt plătibile de o instituție care protejează drepturile lucrătorilor întreprinderilor aflate în insolvență în temeiul articolului 8 din Directiva 2008/94/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 octombrie 2008 privind protecția lucrătorilor salariați în cazul insolvenței angajatorului², în ce împrejurări (dacă este cazul) obligația de plată a pensiilor respective poate fi impusă cesionarului întreprinderii aflate în insolvență ca urmare a aplicării articolelor 3 și/sau 5 din Directiva 2001/23/CE a Consiliului din 12 martie 2001 privind apropierea legislației statelor membre referitoare la menținerea drepturilor lucrătorilor în cazul transferului de întreprinderi, unități sau părți de întreprinderi sau unități?³

2. Aceasta este în esență miza cererii de decizie preliminară formulate de Bundesarbeitsgericht (Curtea Federală pentru Litigii de Muncă, Germania) (denumită în continuare „instanța de trimitere”). Instanța de trimitere solicită orientări cu privire la compatibilitatea cu Directiva 2001/23 a anumitor practici care conduc la reducerea pensiilor suplimentare ale lucrătorilor și ale foștilor lucrători, consacrate în dreptul german, care se aplică în cazul falimentului unei întreprinderi, precum și la modul în care aceasta se repercutează asupra responsabilităților cesionarilor.

1 Limba originală: engleza.

2 JO 2008, L 283, p. 36. Ultima hotărâre cu privire la sensul articolului 8 din această directivă este Hotărârea din 19 decembrie 2019, Pensions-Sicherungs-Verein (C-168/18, EU:C:2019:1128). A se vedea în special și Hotărârea din 25 ianuarie 2007, Robins și alții (C-278/05, EU:C:2007:56), Hotărârea din 25 aprilie 2013, Hogan și alții (C-398/11, EU:C:2013:272), Hotărârea din 24 noiembrie 2016, Webb-Sämann (C-454/15, EU:C:2016:891), și Hotărârea din 6 septembrie 2018, Hampshire (C-17/17, EU:C:2018:674).

3 JO 2001, L 82, p. 16, Ediție specială 05/vol. 6, p. 20.

3. Am ajuns la concluzia că această chestiune este reglementată în principal de *lex specialis* reprezentată de articolul 5 din Directiva 2001/23. În plus, în împrejurările din litigiul principal, jurisprudența statului membru, care obligă pe cesionari să respecte anumite drepturi la pensie ale lucrătorilor unui cedent insolubil aferente perioadelor de angajare anterioare datei cesiunii, depășește puterea de apreciere recunoscută statelor membre în temeiul articolului 5 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2001/23 de a limita drepturile și obligațiile care revin cesionarilor conform articolului 3 alineatul (1) din Directiva 2001/23, dacă drepturile în cauză nu sunt, din punct de vedere juridic, opozabile cedentului⁴. În cazul în care angajații sunt îndreptățiți în temeiul dreptului statului membru să invoce aceste drepturi în fața instanțelor din statele membre pentru a asigura plata pensiilor de la cedent⁵, aceste pensii nu sunt „plătibile” înainte de deschiderea procedurii de insolvență în temeiul articolului 5 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2001/23. Prin urmare, acestea nu pot fi excluse din obligațiile cesionarului în temeiul articolului 3 alineatul (1) din Directiva 2001/23.

4. Chiar dacă limitarea prevăzută la articolul 5 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2001/23 este aplicabilă, aceasta este afectată de două condiții.

5. În primul rând, limitarea prevăzută la articolul 5 alineatul (2) litera (a) trebuie să fi fost exercitată de statul membru cu gradul de precizie și de claritate pentru a garanta securitatea juridică impusă de jurisprudența Curții⁶. Verificarea îndeplinirii acestei condiții este de competența instanței de trimitere.

6. În al doilea rând, astfel cum prevede articolul 5 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2001/23, dreptul statului membru trebuie să ofere o protecție „cel puțin echivalent[ă]” cu cea garantată de Directiva 2008/94. Acest aspect trebuie stabilit în virtutea principiilor elaborate de Curte în Hotărârea din 19 decembrie 2019, Pensions-Sicherungs-Verein⁷, și verificarea acestuia este de asemenea de competența instanței de trimitere.

I. Cadrul juridic

A. Dreptul Uniunii Europene

7. Articolul 3 alineatul (1) și alineatul (4), articolul 5 alineatul (1) și alineatul (2) litera (a), precum și alineatul (4) din Directiva 2001/23 au următorul cuprins:

„Articolul 3

(1) Drepturile și obligațiile cedentului care decurg dintr-un contract de muncă sau un raport de muncă existent la data transferului, în cazul unui astfel de transfer, sunt transferate cesionarului.

[...]

(4) (a) Cu excepția cazului în care statele membre prevăd altfel, alineatele (1) și (3) nu se aplică drepturilor lucrătorilor la prestații pentru limită de vârstă, invaliditate sau de supraviețuitor, în cadrul unor sisteme suplimentare de pensii ale unor organizații profesionale sau confederative, existente în afara sistemelor legale de securitate socială ale statelor membre.;

4 Hotărârea din 7 octombrie 2019, Safeway (C-171/18, EU:C:2019:839, punctul 29).

5 Hotărârea din 7 octombrie 2019, Safeway (C-171/18, EU:C:2019:839, punctul 25).

6 A se vedea, în contextul derogării de la prevederile unei directive, Hotărârea din 21 octombrie 2010, Accardo și alții (C-227/09, EU:C:2010:624, punctul 55). A se vedea recent, de exemplu, Hotărârea din 7 octombrie 2019, Safeway (C-171/18, EU:C:2019:839, punctul 25 și jurisprudența citată).

7 C-168/18, EU:C:2019:1128.

- (b) Chiar și atunci când statele membre nu prevăd, în conformitate cu litera (a), că alineatele (1) și (3) se aplică unor asemenea drepturi, statele membre adoptă măsurile necesare pentru a proteja interesele lucrătorilor și ale persoanelor care nu mai fac parte din unitatea cedentului la data transferului, cu privire la drepturile care îi îndreptățesc imediat sau în perspectivă să primească prestații de limită de vârstă, inclusiv prestațiile acordate supraviețuitorilor, în cadrul sistemelor suplimentare prevăzute la litera (a).

[...]

Articolul 5

(1) Cu excepția cazului în care statele membre prevăd altfel, articolele 3 și 4 nu se aplică în cazul transferului unei întreprinderi, unități sau al unei părți de întreprindere sau de unitate, în care cedentul face obiectul unei proceduri de faliment sau al altor proceduri asemănătoare de insolvență, instituite în vederea lichidării bunurilor cedentului și care se află sub controlul unei autorități publice competente (care poate fi un judecător sindic autorizat de o autoritate competentă).

(2) În cazul în care articolele 3 și 4 se aplică unui transfer care se desfășoară în timpul unor proceduri de insolvență instituite în legătură cu un cedent (indiferent dacă aceste proceduri au fost sau nu instituite în vederea lichidării bunurilor cedentului) și cu condiția ca aceste proceduri să se desfășoare sub supravegherea unei autorități publice competente (care poate fi un judecător sindic desemnat conform legislației naționale), un stat membru poate prevedea că:

- (a) sub rezerva articolului 3 alineatul (1), obligațiile cedentului care decurg din orice contract de muncă sau raport de muncă și plățile înainte de transfer sau înainte de deschiderea procedurilor de insolvență nu sunt transferate cesionarului, cu condiția ca asemenea proceduri, conform legislației statului membru respectiv, să creeze un sistem de protecție cel puțin echivalent cu cel stabilit în situații reglementate de Directiva 80/987/CEE a Consiliului din 20 octombrie 1980 privind apropierea legislațiilor statelor membre referitoare la protecția salariaților în cazul insolvenței angajatorului [JO 1980, L 283, p. 23, Ediție specială, 05/vol. 1, p. 197] și, sau alternativ, că

[...]

(4) Statele membre iau măsuri adecvate pentru a preveni folosirea abuzivă a procedurilor de insolvență care au drept scop privarea lucrătorilor de drepturile care rezultă din prezenta directivă.”

8. Articolul 8 din Directiva 2008/94 prevede:

„Statele membre se asigură că sunt luate măsurile necesare în vederea protejării intereselor salariaților și ale persoanelor care au părăsit deja întreprinderea sau unitatea angajatorului la data la care a survenit insolvența acestuia, cu privire la drepturile dobândite sau pe cale de a fi dobândite, la pensie pentru limită de vârstă, inclusiv pensiile de urmaș, în cadrul sistemelor suplimentare de asigurări sociale la nivel de întreprindere sau grup de întreprinderi existente în afara sistemelor naționale obligatorii de asigurări sociale.”

B. Dreptul statelor membre

9. Articolul 613a din Codul civil german (Bürgerliches Gesetzbuch, denumit în continuare „Codul civil german” sau „BGB”) (subparagraf 1) este intitulat „Drepturi și obligații în cazul transferului de unitate”. Alineatul (1) al acestui articol are următorul cuprins:

„(1) În cazul în care o unitate sau o parte de unitate este transferată prin contract unui alt proprietar, acesta se substituie în drepturile și obligațiile care decurg din raporturile de muncă existente la momentul transferului. În cazul în care aceste drepturi și obligații sunt guvernate de prevederile unui contract colectiv sau de un acord la nivel de întreprindere, ele devin o parte din raportul de muncă dintre noul angajator și lucrător și nu pot fi modificate în detrimentul lucrătorului înainte de sfârșitul anului următor datei transferului [...]”

10. Din deciziile de trimitere reiese că, în temeiul articolului 613a alineatul (1) din BGB, legislația germană prevede, în principiu, că drepturile în cadrul unui sistem de pensie ocupațională pentru limită de vârstă ale lucrătorului care este transferat cesionarului sunt menținute. Cu toate acestea, în temeiul jurisprudenței instanței de trimitere care a început cu hotărârea din 17 ianuarie 1980, ce are o forță juridică superioară prevederilor Codului insolvenței, articolul 613a alineatul (1) nu se mai aplică în măsura în care cesionarul unității nu este răspunzător pentru partea din viitoarea pensie ocupațională care este bazată pe vechimea acumulată de lucrător anterior deschiderii procedurii de insolvență. Acest lucru se întemeiază pe principiul satisfacerii creditorilor în mod echitabil. De la momentul deschiderii procedurii de insolvență, creanțele exigibile trebuie satisfăcute exclusiv în temeiul dispozițiilor relevante ale Insolvenzordnung (Codul insolvenței german).

11. Articolul 7 alineatul (1) din Gesetz zur Verbesserung der betrieblichen Altersversorgung (Betriebsrentengesetz) (Legea privind îmbunătățirea pensiilor ocupaționale) prevede că creanțele certe trebuie recunoscute de un organ al instituției de garantare în caz de insolvență, iar articolul 7 alineatul (2) a șasea teză prevede că organul juridic al garanției insolvabilității nu este obligat să ia în considerare modificările bazei de calcul pentru pensiile ocupaționale devenite exigibile după declararea insolvenței.

12. Articolul 14 din Legea privind îmbunătățirea pensiilor ocupaționale, intitulat „Instituția de garantare în caz de insolvență”, precizează că instituția de garantare în caz de insolvență este Pensions-Sicherungs-Verein Versicherungsverein auf Gegenseitigkeit (denumit în continuare „PSV”). Potrivit deciziei de trimitere, aceeași lege prevede că drepturile dobândite ca urmare a îndeplinirii anumitor condiții legate, *inter alia*, de vechimea în muncă sunt garantate de PSV (a se vedea în special articolul 1b și articolul 30f din Legea privind îmbunătățirea pensiilor ocupaționale).

II. Situația de fapt din litigiul principal și întrebările preliminare

Cauza C-674/18, EM/TMD Friction GmbH

13. În cauza C-674/18, reclamantul EM, născut în anul 1980, a început să lucreze la Textar GmbH în anul 1996. Lucrătorilor de la Textar GmbH le era garantată, *inter alia*, în temeiul unui acord la nivel de întreprindere o pensie ocupațională pentru limită de vârstă. În aplicarea acestui sistem, cuantumul pensiei pentru limită de vârstă pentru fiecare an de activitate este cuprins între 0,2 și 0,55% din remunerația lunară brută obținută de lucrător la o anumită dată de referință înainte de încetarea contractului de muncă al respectivului lucrător.

14. Raportul de muncă al EM a fost ulterior transferat către TMD Friction GmbH. Procedura de insolvență cu privire la activele TMD Friction GmbH a fost deschisă la 1 martie 2009. În luna aprilie a anului 2009, activitatea TMD Friction GmbH, care a continuat chiar și după deschiderea procedurii de insolvență, a fost transferată părâtei⁸, ca urmare a unei vânzări efectuate de administratorul judiciar numit de instanță.

15. PSV, instituția de garantare în caz de insolvență desemnată prin lege în Germania pentru plata pensiilor ocupaționale pentru limită de vârstă, l-a informat pe EM că, din cauza vârstei sale (29 de ani), nu a dobândit drepturi de pensie la data deschiderii procedurii de insolvență și nu va beneficia, conform legii germane, de prestațiile PSV ca urmare a producerii unui eveniment care dă dreptul la prestație (precum vârsta de pensionare).

16. În fața instanței de trimitere, EM a arătat că pârâta trebuia să îi acorde în viitor o pensie ocupațională pentru limită de vârstă ca urmare a apariției unui fapt generator al unui drept la pensie (de exemplu, împlinirea vârstei de pensionare) al cărei quantum trebuie determinat și în funcție de vechimea realizată înainte de deschiderea procedurii de insolvență.

17. TMD Friction GmbH a susținut în fața instanței de trimitere că, în ipoteza unui transfer de unitate după deschiderea procedurii de insolvență cu privire la activele cedentului, cesionarul nu datora decât partea din pensia ocupațională pentru limită de vârstă întemeiată pe stagiul efectuat după deschiderea procedurii de insolvență.

18. În aceste condiții, instanța de trimitere a adresat următoarele întrebări Curții în vederea unei decizii preliminare:

„1) Articolul 3 alineatul (4) din [Directiva 2001/23] – în cazul în care transferul unității are loc după deschiderea, în cadrul dreptului național, a unei proceduri de insolvență cu privire la activele cedentului, care prevede, în principiu, în cazul unui transfer al întreprinderii, aplicarea articolului 3 alineatele (1) și (3) din Directiva 2001/23 inclusiv în ceea ce privește drepturile lucrătorilor la prestații pentru limită de vârstă, invaliditate sau de supraviețuitor, în cadrul sistemelor suplimentare de asigurări sociale la nivel de întreprindere sau grup de întreprinderi - permite o limitare în sensul că cesionarul nu este răspunzător pentru drepturile dobândite pe baza vechimii acumulate anterior deschiderii procedurii de insolvență?

2) În cazul unui răspuns afirmativ la prima întrebare:

În cazul în care transferul unității are loc după deschiderea procedurii de insolvență cu privire la activele cedentului, măsurile necesare în vederea protejării intereselor lucrătorilor salariați prevăzute la articolul 3 alineatul (4) litera (b) din [Directiva 2001/23] cu privire la drepturile care îi îndreptățesc imediat sau în perspectivă să primească prestații de limită de vârstă în cadrul sistemelor suplimentare de asigurări sociale la nivel de întreprindere sau grup de întreprinderi sunt cele impuse de nivelul de protecție prevăzut la articolul 8 din [Directiva 2008/94]?

⁸ Potrivit observațiilor scrise ale lui EM, numele întreprinderii cesionare era la data respectivă Friction OpCo, filială a grupului TMD, al cărei nume a fost schimbat în TMD Friction.

3) În cazul unui răspuns negativ la a doua întrebare:

Articolul 3 alineatul (4) litera (b) din [Directiva 2001/23] trebuie interpretat în sensul că sunt luate măsurile necesare în vederea protejării intereselor lucrătorilor cu privire la drepturile lor dobândite la pensie pentru limită de vârstă în cadrul sistemelor suplimentare la nivel de întreprindere sau grup de întreprinderi, în cazul în care legislația națională prevede că:

- obligația de a acorda în viitor o prestație pentru limită de vârstă lucrătorului care era salariat al întreprinderii la data la care a avut loc transferul acesteia către cesionar este, în principiu, transferată cesionarului;
- cesionarul este răspunzător pentru drepturile de pensie viitoare, în măsura în care aceste drepturi se referă la vechimea acumulată după deschiderea procedurii de insolvență,
- instituția de garantare în caz de insolvență, stabilită în temeiul legislației naționale, nu este răspunzătoare, în acest caz, pentru partea din drepturile de pensie viitoare dobândită anterior deschiderii procedurii de insolvență, iar
- lucrătorul poate invoca, în cadrul procedurii de insolvență a cedentului, valoarea părții din drepturile sale de pensie viitoare dobândite înainte de deschiderea insolvenței?

4) În cazul în care dreptul național prevede aplicarea articolelor 3 și 4 din [Directiva 2001/23] inclusiv în cazul transferului întreprinderii în cadrul unei proceduri de insolvență, articolul 5 alineatul (2) litera (a) din [Directiva 2001/23] este aplicabil drepturilor la pensie ale lucrătorilor salariați în cadrul sistemelor suplimentare la nivel de întreprindere sau grup de întreprinderi care erau deja dobândite înainte de deschiderea procedurii de insolvență, dar care determină drepturi la plata unor prestații abia la producerea unui eveniment asigurat și deci la o dată ulterioară?

5) În cazul unui răspuns afirmativ la a doua sau la a patra întrebare:

Nivelul minim de protecție care trebuie acordat de statele membre conform articolului 8 din [Directiva 2008/94] cuprinde de asemenea obligația de garantare a drepturilor de pensie care nu erau încă legal datorate în temeiul dreptului național la data deschiderii procedurii de insolvență și care ajung să fie legal datorate doar pentru că raportul de muncă nu încetează în contextul insolvenței?

6) În cazul unui răspuns afirmativ la a cincea întrebare:

În ce împrejurări se poate considera că pierderile suferite de fostul salariat din cauza stării de insolvență a angajatorului, în ceea ce privește pensia ocupațională pentru limită de vârstă, sunt vădit disproporționate și obligă astfel statele membre să garanteze o protecție minimă în astfel de situații în conformitate cu articolul 8 din [Directiva 2008/94], deși lucrătorul salariat va primi cel puțin jumătate din cuantumul prestațiilor ce vor rezulta din drepturile de pensie dobândite?

7) În cazul unui răspuns afirmativ la a cincea întrebare:

O protecție a drepturilor de pensie ale lucrătorilor necesară în conformitate cu articolul 3 alineatul (4) litera (b) din [Directiva 2001/23] sau cu articolul 5 alineatul (2) litera (a) din [Directiva 2001/23] - echivalentă celei prevăzute la articolul 8 din [Directiva 2008/94] - este acordată de asemenea în cazul în care aceasta nu rezultă din dreptul național, ci numai din aplicarea directă a articolului 8 din [Directiva 2008/94]?

8) În cazul unui răspuns afirmativ la a șaptea întrebare:

Articolul 8 din [Directiva 2008/94] are un efect direct, putând fi invocat de un angajator în fața unei instanțe naționale inclusiv în cazul în care acesta primește cel puțin jumătate din beneficiile rezultate din drepturile sale de pensie dobândite, însă pierderile suferite ca urmare a insolabilității angajatorului trebuie să fie considerate ca fiind disproporționate?

9) În cazul unui răspuns afirmativ la a opta întrebare:

Se consideră că un organism de drept privat, desemnat de un stat membru – într-un mod obligatoriu pentru angajatori – ca instituție de garantare a pensiilor ocupaționale în caz de insolvență, supus supravegherii de către autoritatea publică de supraveghere financiară, care, în temeiul dispozițiilor de drept public, colectează de la angajatori contribuțiile necesare pentru garantarea în caz de insolvență și care, la fel ca o autoritate publică, poate stabili condițiile executării silită printr-un act administrativ, este un organism public al statului membru respectiv?”

Cauza C-675/18, FL/TMD Friction EsCo GmbH

19. Din decizia de trimitere reiese că situația lui FL nu diferă de cea a lui EM decât în măsura în care dreptul său la pensie era născut la momentul deschiderii procedurii de insolvență.

20. FL s-a născut în anul 1950 și a început să lucreze la Textar GmbH în anul 1968. Un acord la nivel de întreprindere garanta lucrătorilor o pensie ocupațională pentru limită de vârstă. În temeiul sistemului de pensii, cuantumul pensiei pentru limită de vârstă pentru fiecare an efectuat este de 0,5% din remunerația lunară brută obținută de lucrător la o anumită dată de referință înainte de încetarea contractului de muncă.

21. Contractul de muncă al lui FL a fost ulterior transferat către TMD Friction GmbH. La 1 martie 2009 a fost deschisă procedura de insolvență cu privire la activele TMD Friction GmbH. La 22 aprilie 2009, operațiunile TMD Friction GmbH, continuate și după deschiderea procedurii de insolvență, au fost transferate către TMD Friction EsCo GmbH ca urmare a unei cesiuni efectuate de administratorul judiciar desemnat.

22. De la 1 august 2015, momentul pensionării, FL a beneficiat de o pensie ocupațională pentru limită de vârstă de 145,03 euro pe lună de la societatea TMD Friction EsCo GmbH pe baza sistemului de pensii.

23. Începând de la 1 august 2015, FL a primit de asemenea o pensie pentru limită de vârstă de 816,99 euro pe lună de la PSV. Conform dreptului german, PSV a calculat această pensie pe baza remunerației brute lunare a reclamantului la data la care s-a deschis procedura de insolvență (1 martie 2009).

24. În fața instanței de trimitere, FL a arătat că TMD Friction EsCo GmbH ar trebui să îi plătească o pensie ocupațională mai mare, bazându-se mai degrabă pe ultimul sistem de pensii pentru limită de vârstă care îi este aplicabil, respectiv o pensie ocupațională pentru limită de vârstă de 1 115,50 euro pe lună care să ia în considerare cei 45 de ani de vechime la TMD Friction EsCo GmbH sau la predecesorii săi legali și remunerația lunară brută relevantă de 4 940 de euro înainte de încetarea raportului de muncă. TMD Friction EsCo GmbH trebuia să deducă din cuantumul acesteia suma de 816,99 euro plătită de PSV și trebuia să îi acorde o pensie lunară cu 149,48 euro mai mare⁹.

⁹ Reiese din dosar că aceasta are legătură cu articolul 7 alineatul (2) din Legea privind îmbunătățirea pensiilor ocupaționale, descrisă la punctul 11 de mai sus.

25. TMD Friction EsCo GmbH a arătat că, atunci când o întreprindere este transferată după deschiderea procedurii de insolvență a cedentului, cesionarul este responsabil doar pentru partea din pensia ocupațională pentru limită de vârstă întemeiată pe stagiul efectuat după deschiderea respectivă.

26. Instanța de trimitere adresează în vederea unei decizii preliminare aceleași întrebări precum cele care figurează la punctul 20 de mai sus, cu excepția faptului că înlocuiește a treia, a cincea și a șasea întrebare de la punctul 18 de mai sus cu cele ce urmează:

„3) În cazul unui răspuns negativ la a doua întrebare:

Articolul 3 alineatul (4) litera (b) din [Directiva 2001/23] trebuie interpretat în sensul că sunt luate măsurile necesare în vederea protejării intereselor lucrătorilor cu privire la drepturile lor dobândite la pensie pentru limită de vârstă în cadrul sistemelor suplimentare la nivel de întreprindere sau grup de întreprinderi, în cazul în care legislația națională prevede că:

- obligația de a acorda în viitor o prestație pentru limită de vârstă lucrătorului care era salariat al întreprinderii la data la care a avut loc transferul acesteia către cesionar este, în principiu, transferată cesionarului;
- cesionarul este răspunzător pentru drepturile de pensie dobândite a căror valoare se stabilește între altele în funcție de durata vechimii în întreprindere și nivelul remunerației la data la care survine evenimentul asigurat, în măsura în care aceste drepturi se referă la perioadele lucrate în întreprindere după deschiderea procedurii de insolvență;
- instituția de garantare în caz de insolvență stabilită în temeiul legislației naționale este răspunzătoare, în acest caz, pentru partea din drepturile de pensie dobândite anterior deschiderii procedurii de insolvență, în măsura în care valoarea acestora se calculează în funcție de nivelul remunerației primite de lucrător la data deschiderii procedurii de insolvență, iar
- nici cumpărătorul, nici instituția de garantare în caz de insolvență nu sunt răspunzători pentru creșterile drepturilor de pensie dobândite care, deși au loc în urma majorării remunerațiilor ulterioare deschiderii procedurii de insolvență, se referă însă la perioadele serviciului prestat înainte de această dată;
- lucrătorul poate însă invoca, în procedura de insolvență a cedentului, această diferență în privința valorii drepturilor sale de pensie dobândite?

5) În cazul unui răspuns afirmativ la a doua sau la a patra întrebare:

Nivelul minim de protecție care trebuie acordat de statele membre conform articolului 8 din [Directiva 2008/94] cuprinde de asemenea partea din drepturile de pensie care erau dobândite [la] data deschiderii procedurii de insolvență, pentru că raportul de muncă nu încetează în contextul insolvenței?

6) În cazul unui răspuns afirmativ la a cincea întrebare:

În ce împrejurări se poate considera că pierderile suferite de fostul lucrător din cauza stării de insolvență a angajatorului, în ceea ce privește pensia ocupațională pentru limită de vârstă, sunt vădit disproporționate și obligă astfel statele membre să garanteze o protecție minimă în astfel de situații în conformitate cu articolul 8 din [Directiva 2008/94], deși fostul lucrător primește cel puțin jumătate din cuantumul prestațiilor care rezultă din drepturile sale de pensie dobândite?”

27. EM, FL, Republica Federală Germania și Comisia Europeană au depus observații scrise în fața Curții. Toate aceste părți au participat la ședința din 12 decembrie 2019, împreună cu TMD Friction GmbH și cu TMD Friction EsCo GmbH (denumite în continuare împreună „pârâtele”).

III. Aprecieri

A. Abordare

28. Vom examina în continuare trei chestiuni, expunând abordarea noastră în soluționarea problemei de drept care se ridică în litigiul principal.

1. Caracterul orizontal al litigiului principal

29. Pe de o parte, a opta și a noua întrebare sunt inadmisibile. Litigiul principală privește interpretarea directivelor Uniunii citate anterior în cadrul unui litigiu între particulari, astfel încât efectul direct, sau lipsa acestuia, al respectivelor directive nu poate avea o relevanță decisivă¹⁰. Independent de aceasta, a opta și a noua întrebare privesc obligațiile directe care decurg din Directiva 2008/94, iar a noua întrebare se referă în mod descriptiv la PSV¹¹.

30. Totuși, PSV nu are calitatea de parte în procedură, iar a opta și a noua întrebare, ale căror răspunsuri vor afecta interesele sale, depășesc limitele unei simple repercusiuni negative asupra unui terț¹², limite stabilite în jurisprudența Curții¹³. Astfel, în cazul în care Curtea ar oferi un răspuns la a opta și a noua întrebare cu privire la chestiunea efectului direct, întrebări analizate pe fond și la care s-a răspuns prin Hotărârea pronunțată la 19 decembrie 2019 în cauza Pensions-Sicherungs-Verein¹⁴ menționată mai sus, atunci ar rezulta în mod inevitabil existența unei încălcări a dreptului la o cale de atac eficientă și la un proces echitabil consacrate de articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene¹⁵. Întrucât PSV nu este pârât, întrebările sunt deopotrivă ipotetice.

31. Astfel, garanțiile minime oferite de articolul 8 din Directiva 2008/94¹⁶ nu pot fi relevante în litigiul principal decât în măsura în care aceste dispoziții sunt *legate de* consecințele juridice asupra pârâților în lumina, de exemplu, a interpretării articolului 5 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2001/23¹⁷.

10 A se vedea Hotărârea din 10 octombrie 2017, Farrell (C-413/15, EU:C:2017:745), Hotărârea din 7 august 2018, Smith (C-122/17, EU:C:2018:631), precum și Hotărârea din 16 mai 2019, Plessers (C-509/17, EU:C:2019:424, punctul 28).

11 Hotărârea din 19 decembrie 2019, Pensions-Sicherungs-Verein (C-168/18, EU:C:2019:1128).

12 Hotărârea din 6 septembrie 2018, Hampshire (C-17/17, EU:C:2018:674, punctul 69 și jurisprudența citată).

13 De exemplu, efectul direct obligă orice organ al unui stat membru să lase neaplicată orice dispoziție națională contrară unei dispoziții de drept al Uniunii care are efect direct. A se vedea Hotărârea din 19 decembrie 2019, Deutsche Umwelthilfe (C-752/18, EU:C:2019:1114, punctul 42 și jurisprudența citată).

14 C-168/18, EU:C:2019:1128. Observăm că o întrebare identică cu a șasea întrebare a fost adresată de asemenea în cauza respectivă, dar întrebarea este admisibilă în speță, dat fiind că aceasta nu are efect direct. Elementul celei de a opta întrebări care se referă mai degrabă la proporționalitate decât la efectul direct este examinat în cadrul celei de a patra întrebări reformulate (chestiunea proporționalității este de asemenea examinată în a șasea întrebare). Din motive de exhaustivitate, subliniem că a opta întrebare nu precizează partea împotriva căreia este invocat efectul direct.

15 A se vedea de exemplu Hotărârea din 26 iulie 2017, Sacko (C-348/16, EU:C:2017:591). Pentru aceleași motive, ne vom abține să ne pronunțăm cu privire la problema dacă normele stabilite de PSV au determinat o discriminare pe motive de vârstă cu privire la EM, chiar dacă, în cadrul dezbaterilor din cadrul ședinței, a fost pusă în discuție discriminarea pe motive de vârstă. Curtea a avut ocazia să ia în considerare o discriminare pe motive de vârstă în contextul pensiilor, de exemplu în Hotărârea din 8 mai 2019, Österreichischer Gewerkschaftsbund (C-24/17, EU:C:2019:373).

16 Remarcăm că articolul 16 din Directiva 2008/94 a abrogat Directiva 80/987, astfel încât se poate considera că dispozițiile articolului 5 alineatul (2) litera (a) fac trimitere la Directiva 2008/94.

17 Hotărârea din 16 mai 2019, Plessers (C-509/17, EU:C:2019:424, punctele 28 și 29). A se vedea de asemenea punctul 86 din Concluziile doamnei avocat general Kokott prezentate în cauza Grenville Hampshire (C-17/17, EU:C:2018:287), în care, în contextul articolului 8 din Directiva 2008/94, „o directivă nu poate, prin ea însăși, să creeze obligații în sarcina unui particular”. Doamna avocat general se referă la Hotărârea din 14 iulie 1994, Faccini Dori (C-91/92, EU:C:1994:292, punctul 25), la Hotărârea din 5 octombrie 2004, Pfeiffer și alții (C-397/01-C-403/01, EU:C:2004:584, punctul 108), la Hotărârea din 15 ianuarie 2014, Association de médiation sociale (C-176/12, EU:C:2014:2, punctul 36), și la Hotărârea din 19 aprilie 2016, Dansk Industri (C-441/14, EU:C:2016:278, punctul 30).

32. Dat fiind că litigiul principal privește un litigiu orizontal între doi particulari, instanța de trimitere este obligată să ia în considerare ansamblul normelor dreptului respectiv și să aplice metodele de interpretare recunoscute de acesta pentru interpretarea sa, în măsura posibilului, în lumina literei și a spiritului directivei în cauză pentru a atinge rezultatul urmărit prin aceasta și pentru a se conforma astfel articolului 288 al treilea paragraf TFUE¹⁸.

2. Lipsa unei interpretări a dreptului statului membru

33. În al doilea rând, un aspect la fel de util din punct de vedere contextual ca informațiile furnizate Curții cu privire la dispozițiile legii germane privind insolvența și pensiile este acela că, în virtutea unei jurisprudențe constante, Curtea nu este competentă să interpreteze dispozițiile naționale și nici să hotărască dacă interpretarea dată de autoritățile statului membru vizat este corectă¹⁹. Astfel, prezentele concluzii se limitează la interpretarea dispozițiilor relevante din Directivele 2001/23 și 2008/94 și nu vor conține reflecții asupra sensului noțiunilor de drept german.

3. Preocupările principale ale instanței de trimitere și reformularea întrebărilor

34. În al treilea rând, pentru a da un răspuns util instanței de trimitere, vom identifica elementele pe care le considerăm că reprezintă obiectivele esențiale vizate de întrebările preliminare și le vom reformula.

35. Rezultă că această chestiune are trei aspecte: (1) să se stabilească dacă litigiul principal este reglementat de articolul 3 sau de articolul 5 din Directiva 2001/23 sau de ambele, (2) odată această problemă soluționată, dacă, în împrejurările din cauză, dispoziția relevantă interpretată corect transferă către cesionarii pârâți răspunderea pentru prestațiile solicitate de EM și de FL și (3) rolul articolului 8 din Directiva 2008/94 în acest deziderat.

36. Potrivit unei jurisprudențe constante, în contextul unei trimiteri preliminare, Curtea poate furniza instanței naționale toate indicațiile pe care le consideră utile pentru soluționarea litigiului principal, însă numai instanțele naționale au dreptul să stabilească dacă condițiile de fapt care declanșează aplicarea unei norme a Uniunii sunt întrunite în cauza pendinte în fața instanțelor naționale și să deducă din aceasta consecințele pentru hotărârea pe care aceste instanțe trebuie să o pronunțe²⁰.

37. Pe de altă parte, Curtea a amintit, în contextul interpretării articolelor 3-5 din Directiva 2001/23, că, pentru a oferi un răspuns util instanței de trimitere, Curtea poate fi chemată să reformuleze întrebările care îi sunt adresate²¹.

18 Hotărârea din 16 mai 2019, Plessers (C-509/17, EU:C:2019:424, punctul 29). Deoarece în dosarul cauzei nu apare niciun element care să sugereze existența unei dispoziții relevante din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene pentru soluționarea litigiului și pentru că în situația în discuție dreptul național nu poate fi interpretat în conformitate cu dispozițiile relevante ale unei directive a Uniunii, rezultă că regulile aplicabile acestei situații stabilite de Curte prin Hotărârea din 17 aprilie 2018, Egenberger (C-414/16, EU:C:2018:257), prin Hotărârea din 6 noiembrie 2018, Bauer și Willmeroth (C-569/16 și C-570/16, EU:C:2018:871), și prin Hotărârea din 6 noiembrie 2018, Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften (C-684/16, EU:C:2018:874), nu sunt relevante în procedura principală.

19 Ordonanța președintelui Curții din 28 ianuarie 2015, Gimnasio Deportivo San Andrés (C-688/13, EU:C:2015:46, punctul 30 și jurisprudența citată). A se vedea, mai recent, Hotărârea din 3 octombrie 2019, Fonds du Logement de la Région de Bruxelles Capitale (C-632/18, EU:C:2019:833, punctul 48 și jurisprudența citată).

20 A se vedea în special Hotărârea din 5 iunie 2014, Mahdi (C-146/14 PPU, EU:C:2014:1320, punctele 78-80 și jurisprudența citată), și Hotărârea din 7 august 2018, Prenninger și alții (C-329/17, EU:C:2018:640, punctul 27); la acestea se face referire la nota de subsol 13 din recente Concluziile ale domnului avocat general Saugmandsgaard Øe prezentate în cauza Paulo Nascimento Consulting (C-692/17, EU:C:2019:362).

21 Hotărârea din 22 iunie 2017, Federatie Nederlandse Vakvereniging și alții (C-126/16, EU:C:2017:489, punctul 36), și Hotărârea din 16 mai 2019, Plessers (C-509/17, EU:C:2019:424, punctul 36).

38. Astfel, propunem înlăturarea primelor patru întrebări, dat fiind că acestea se întemeiază pe prioritatea articolului 3 din Directiva 2001/23 în raport cu articolul 5 din aceeași directivă, care nu este susținută nici de jurisprudența Curții, nici de Directiva 2001/23 însăși. Având în vedere primul dintre cele trei obiective menționate mai sus (la punctul 35), prima întrebare ar putea fi formulată după cum urmează.

„1) Atunci când dreptul unui stat membru limitează pensiile ocupaționale suplimentare ale lucrătorilor pentru care cesionarul unei întreprinderi este responsabil ca urmare a insolvenței cedentului, drepturile lucrătorilor în cauză față de cesionari sunt reglementate de articolul 5 din Directiva 2001/23 sau de articolul 3 din aceeași directivă sau de ambele dispoziții menționate?”

39. Identificarea dispozițiilor pertinente, precum și orice ierarhie între ele este un deziderat diferit din punct de vedere calitativ de chestiunea dacă problema ridicată în situația respectivă intră în domeniul lor de aplicare material.

40. Astfel cum vom arăta în detaliu în continuare (punctele 44-59 din prezentele concluzii), am ajuns la concluzia că, deși procedura de insolvență nu intră în domeniul de aplicare material al articolului 5 din Directiva 2001/23, alte dispoziții ale directivei, precum articolul 3 alineatul (4) din aceasta, nu pot fi interpretate într-un mod care să ia în considerare procedura insolvenței, din moment ce articolul 5 din Directiva 2001/23 este o *lex specialis*.

41. Propunem, așadar, Curții să răspundă și la următoarea întrebare.

„2) Procedura de insolvență în discuție în litigiul principal intră în domeniul de aplicare material al articolului 5 alineatul (1) sau al articolului 5 alineatul (2) din Directiva 2001/23?”

42. Astfel cum vom explica mai jos (a se vedea punctele 61-79), am ajuns la concluzia că procedura principală se încadrează în sfera de aplicare a articolului 5 alineatul (2) din Directiva 2001/23. Cu toate acestea, este necesară o a treia întrebare pentru a îndeplini al doilea obiectiv dintre cele identificate la punctul 35 de mai sus. În situațiile de fapt din litigiile principale, prevederile conținute la literele subsecvente articolului 5 alineatul (2) din Directiva 2001/23 obligă părții să garanteze pensiile solicitate de EM și de FL? În acest scop, ar putea fi adresată o a treia întrebare:

„3) În împrejurările din litigiile principale, articolul 5 alineatul (2) litera (a) sau litera (b) din Directiva 2001/23 permite ca dreptul statelor membre să conțină o restricție în sensul că cesionarul nu are obligații de plată a pensiei suplimentare determinate pe baza vechimii acumulate până la data deschiderii unei proceduri de insolvență?”

43. În sfârșit, astfel cum reiese din a cincea, a șasea și a șaptea întrebare, instanța de trimitere ar vrea să cunoască mai mult cu privire la efectul articolului 8 din Directiva 2008/94 asupra interpretării Directivei 2001/23. Prin urmare, propunem următoarea ultimă întrebare:

„4) În împrejurările din procedura principală, care este rolul articolului 8 din Directiva 80/987 atunci când un lucrător transferat urmărește să impute cesionarului anumite obligații de plată a pensiei atunci când cedentul face obiectul unei proceduri de insolvență, în special în lumina principiului proporționalității?”

B. Răspunsurile la întrebările reformulate

1. Cu privire la prima întrebare

44. Trebuie să se răspundă la prima întrebare, astfel cum a fost reformulată, în sensul că articolul 5 din Directiva 2001/23 este în general aplicabil drepturilor lucrătorilor vizați în privința cesionarilor atunci când dreptul statului membru limitează pensiile ocupaționale suplimentare ale lucrătorilor a căror plată este responsabilitatea cesionarului unei întreprinderi în cazul insolvenței cedentului.

45. Reiese din dosar că insolvența este o condiție prealabilă atenuării dreptului la pensie al lucrătorilor transferați prevăzută de jurisprudența instanței de trimitere care datează din 17 ianuarie 1980 și care constituie esența preocupărilor sale. Astfel cum reiese din observațiile scrise ale Comisiei, deschiderea procedurii insolvenței a provocat pierderea dreptului lucrătorilor reclamantului.

46. Trebuie subliniat faptul că protecția oferită prin Directiva 2001/23 include totalitatea drepturilor lucrătorilor, cu condiția ca drepturile respective să nu intre sub incidența unei excepții prevăzute în mod expres de aceeași directivă²². În principiu, articolul 3 alineatul (1) din Directiva 2001/23 obligă cesionarul să ia în considerare toți anii de serviciu efectuați pentru calcularea drepturilor de natură pecuniară²³. Doar excepțiile prevăzute de Directiva 2001/23 sunt permise, iar excepțiile sunt de strictă interpretare, având în vedere că acestea fac inaplicabil obiectivul principal al Directivei 2001/23, respectiv protecția lucrătorilor în cadrul anumitor transferuri de întreprinderi²⁴.

47. Primele patru întrebări preliminare par să se bazeze pe o interpretare eronată a economiei Directivei 2001/23, în măsura în care se bazează pe premisa că jurisprudența instanței de trimitere, care datează din 17 ianuarie 1980, conform căreia nu se ia în considerare vechimea anterioară a lucrătorilor transferați în sistemul de pensii ocupaționale al cesionarilor, se încadrează în puterea de apreciere a statelor membre care rezultă din formularea „cu excepția cazului în care statele membre prevăd altfel” de la articolul 3 alineatul (4) litera (a) din Directiva 2001/23 sau că acestea ar putea fi supuse prevederilor articolului 3 alineatul (4) litera (b) din respectiva directivă.

48. În schimb, astfel cum s-a susținut în observațiile scrise depuse de Germania, susținute de EM și de FL, articolul 5 din Directiva 2001/23 este o *lex specialis*²⁵ care reglementează exclusiv măsura în care statele membre pot exclude lucrătorii transferați de la cedentii în insolvență din domeniul de aplicare al protecției prevăzute la articolele 3 și 4.

49. În primul rând, aceasta rezultă fără echivoc din modul de redactare a articolului 5. Relația sa cu articolele 3 și 4 se limitează la a conferi statelor membre puterea de a extinde protecția conferită de articolele 3 și 4 „în cazul transferului unei întreprinderi [...] în care cedentul face obiectul unei proceduri de faliment sau al altor proceduri asemănătoare de insolvabilitate, instituite în vederea lichidării bunurilor cedentului și care se află sub controlul unei autorități publice competente (care poate fi un judecător sindic autorizat de o autoritate competentă)” [articolul 5 alineatul (1)]. Trimiterea generalizată la articolele 3 și 4 din Directiva 2001/23 figurează de asemenea la articolul 5 alineatul (2), precum și posibilitatea de a limita protecția oferită de articolele 3 și 4 cu privire la „un

22 Ordonanța președintelui Curții din 28 ianuarie 2015, Gimnasio Deportivo San Andrés (C-688/13, EU:C:2015:46, punctul 52 și jurisprudența citată).

23 Hotărârea din 6 aprilie 2017, Unionen (C-336/15, EU:C:2017:276, punctul 22 și jurisprudența citată).

24 A se vedea de exemplu Hotărârea din 4 iunie 2002, Beckmann (C-164/00, EU:C:2002:330, punctul 29), și Hotărârea din 16 mai 2019, Plessers (C-509/17, EU:C:2019:424, punctul 38 și jurisprudența citată).

25 Regula potrivit căreia o dispoziție specifică se va aplica prin derogare în raportul cu una mai generală a fost stabilită cu mult timp în urmă în jurisprudența Curții. A se vedea de exemplu Hotărârea din 20 ianuarie 2005, Engler (C-27/02, EU:C:2005:33). A se vedea, mai recent, Hotărârea din 19 decembrie 2019, Nederlands Uitgeversverbond și Groep Uitgevers (C-263/18, EU:C:2019:1111, punctul 55). A se vedea, în general, Beck, G., *The Legal Reasoning of the Court of Justice of the EU*, Hart, Oxford, 2012, p. 222 și 223.

[...] transfer care se desfășoară în timpul unor proceduri de insolvență instituite în legătură cu un cedent (indiferent dacă aceste proceduri au fost sau nu instituite în vederea lichidării bunurilor cedentului) și cu condiția ca aceste proceduri să se desfășoare sub supravegherea unei autorități publice competente” [articolul 5 alineatul (2) litera (a)].

50. În plus, după cum a susținut reprezentantul lui EM în cadrul ședinței, articolul 5 trebuie interpretat în așa fel încât să descurajeze recurgerea abuzivă la procedura de insolvență, având în vedere că statele membre sunt obligate să ia măsuri pentru a preveni acest abuz în temeiul articolului 5 alineatul (4) din Directiva 2001/23. Interpretarea directivei într-un mod care oferă statelor membre o marjă de apreciere pentru atenuarea drepturilor lucrătorilor în contextul unor forme de procedură de insolvență care nu intră în domeniul de aplicare al articolului 5 din directivă, prin referire la o altă dispoziție a Directivei 2001/23, cum ar fi articolul 3 alineatul (4), sunt în contradicție cu acest obiectiv²⁶. Interpretarea este de asemenea în contradicție cu economia Directivei 2001/23.

51. În consecință, nici economia generală a Directivei 2001/23, care poate fi considerată contextul intern²⁷ al acesteia, nici modul de redactare a directivei nu permit să se concluzioneze că respectivul articolul 5 este subordonat fie articolului 3 în general, fie prevederilor articolului 3 alineatul (4) privind pensiile pentru limită de vârstă în cadrul unor sisteme suplimentare de pensii ale unor organizații profesionale sau confederative. Numai articolul 5 alineatul (2) litera (a) este condiționat de o altă dispoziție din dreptul Uniunii, respectiv Directiva 80/987, care a precedat Directiva 2008/94²⁸. Astfel cum a subliniat EM în observațiile sale scrise, trimiterea la Directiva 2008/94 (sub forma Directivei 80/987 care a precedat-o) de la articolul 5 din Directiva 2001/23 consolidează în continuare statutul acesteia de *lex specialis*.

52. Considerentul (7) al Directivei 2001/23 reflectă obiectivul de a crea un instrument expres de garantare a puterii de apreciere a statelor membre într-un domeniu specific. Acesta arată în special că Directiva 77/187/CEE din 14 februarie 1977 privind apropierea legislației statelor membre referitoare la menținerea drepturilor lucrătorilor în cazul transferului de întreprinderi, unități sau părți de întreprinderi sau unități²⁹ a fost modificată „în funcție de [...] tendințele legislațiilor statelor membre cu privire la salvarea întreprinderilor în caz de dificultăți economice”.

53. Abordarea pe care o propunem este confirmată și de geneza Directivei 2001/23.

54. Articolul 5 din Directiva 2001/23 a devenit parte din prezenta directivă ca urmare a modificării Directivei 77/187/CEE prin articolul 4a din Directiva 98/50/CE a Consiliului din 29 iunie 1998 de modificare a Directivei 77/187³⁰.

26 În ședință, atât reprezentanții lui EM, cât și reprezentanții lui FL au combătut invocarea abuzului de drept, în plus față de afirmația potrivit căreia verificarea acestui aspect era de competența instanțelor statului membru, cu privire la un alt aspect decât cel analizat de Curte în Hotărârea din 13 iunie 2019, Ellinika Nafpigeia (C-664/17, EU:C:2019:496). Pentru o analiză recentă a abuzului de drept al Uniunii, a se vedea Concluziile avocatului general Pikamäe prezentate în cauza pendinte AFMB (C-610/18, EU:C:2019:1010, punctele 72-82), și Leczykiewicz, D., „Prohibition of abusive practices as a «general principle» of EU law”, în *Common Market Law Review*, vol. 56 (2019), p. 703.

27 A se vedea Concluziile noastre prezentate în cauza Pinckernelle (C-535/15, EU:C:2016:996, punctul 40).

28 Nota de subsol 16.

29 JO 1977, L 61, p. 26, Ediție specială 05/vol. 1, p. 197.

30 JO 1998, L 201, p. 88. A treia directivă din această secvență este Directiva 2001/23. Articolul 3 alineatul (4) din Directiva 2001/23 a fost introdus deopotrivă prin Directiva 80/987, însă materia generală a pensiilor era deja reglementată în Directiva 77/187. Articolul 3 alineatul (3) din aceasta preciza că alineatele „(1) și (2) nu acoperă drepturile angajaților la pensiile pentru limită de vârstă, invaliditate sau de urmaș în cadrul unor scheme suplimentare de pensii ale întreprinderilor sau inter-întreprinderi”.

55. Introducerea unor norme speciale cu privire la insolvență se reflectă în considerentul (7) al Directivei 98/50³¹. Acesta arată că, „pentru a asigura supraviețuirea unei întreprinderi în insolvență, este necesar să se permită în mod expres statelor membre să nu aplice dispozițiile articolelor 3 și 4 din Directiva 77/187/CEE în privința transferurilor efectuate în cadrul unei proceduri de lichidare, iar anumite derogări de la dispozițiile generale ale acesteia din urmă trebuie să fie autorizate în cazul transferurilor efectuate în cadrul unei proceduri de insolvență”. (Sublinierea noastră)

56. În plus, considerentul (3) al Directivei 98/50 arată că obiectivul său a fost să modifice Directiva 77/187 în lumina, *inter alia*, a „jurisprudenței Curții de Justiție”³². Astfel cum domnul avocat general Szpunar a expus recent în mod extraordinar de detaliat³³, această jurisprudență a instituit o excepție de la garanțiile prevăzute de Directiva 77/187, justificată inițial de *natura specifică* a dreptului insolvenței³⁴.

57. Propunerea Comisiei pe care se întemeiază Directiva 98/50³⁵ prevedea de asemenea că, „pentru a asigura supraviețuirea unei întreprinderi în insolvență, este necesar să se permită în mod expres statelor membre să nu aplice dispozițiile articolelor 3 și 4 din directivă, precum și anumite derogări de la dispozițiile generale ale directivei în cazul transferurilor efectuate în cadrul procedurilor de insolvență prealabile lichidării”, în timp ce avizul Comitetului Economic și Social arată că „noile dispoziții privind situațiile de insolvență care se regăsesc în propunerea de directivă reprezintă o tentativă binevenită de a introduce un element de flexibilitate”³⁶.

58. Pe scurt, niciun element din geneza Directivei 2001/23 nu sugerează că flexibilitatea care trebuie acordată statelor membre în materie de transfer al întreprinderilor în insolvență era subordonată unei reglementări generale preexistente referitoare la prestațiile enumerate la articolul 3 alineatul (4) din Directiva 2001/23. Acestea includ pensiile pentru limită de vârstă în cadrul sistemelor suplimentare la nivel de întreprindere sau grup de întreprinderi, categoria de pensii relevantă în litigiul principal. Adăugăm că este pur și simplu contrar logicii juridice ca aceeași situație să poată fi reglementată de două prevederi diferite, precum articolele 3 și 5 din Directiva 2001/23.

59. Pentru aceste motive, propunem ca răspunsul la prima întrebare, astfel cum a fost reformulată, să fie cel de la punctul 44 de mai sus.

2. Cu privire la a doua întrebare

60. Trebuie să se răspundă la a doua întrebare în sensul că procedura de insolvență descrisă în ordonanța de trimitere nu intră în domeniul de aplicare material al articolului 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23, ci în domeniul de aplicare material al articolului 5 alineatul (2) litera (a) din directiva menționată.

³¹ Această prevedere nu mai este în vigoare.

³² A se vedea analiza domnului avocat general Szpunar prezentată în cauza Plesserar (C-509/17, EU:C:2019:50, punctul 42), cu privire la articolul 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23.

³³ *Ibidem*.

³⁴ Sublinierea noastră. *Ibidem*, punctul 43. Jurisprudența Curții pe care articolul 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23 efectiv a legiferat-o este reprezentată de Hotărârea din 7 februarie 1985, Abels (135/83, EU:C:1985:55), de Hotărârea din 25 iulie 1991, d’Urso și alții (C-362/89, EU:C:1991:326), de Hotărârea din 7 decembrie 1995, Spano și alții (C-472/93, EU:C:1995:421), și de Hotărârea din 12 martie 1998, Dethier Équipement (C-319/94, EU:C:1998:99).

³⁵ Propunerea de directivă a Consiliului privind apropierea legislației statelor membre referitoare la menținerea drepturilor lucrătorilor în cazul transferului de întreprinderi, unități sau părți de unități (COM/94/300 final, JO 1994, C 274, p. 10).

³⁶ Avizul Comitetului Economic și Social privind apropierea legislației statelor membre referitoare la menținerea drepturilor lucrătorilor în cazul transferului de întreprinderi, unități sau părți de întreprinderi sau unități (JO 1995, C 133, p. 13, punctul 2.10.2).

a) Răspunsul la întrebarea adresată în raport cu articolul 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23

61. Jurisprudența consacrată a Curții impune un răspuns negativ la această întrebare în ceea ce privește articolul 5 alineatul (1), în special în lumina faptului că jurisprudența anterioară adoptării articolului 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23 este esențială pentru determinarea sensului articolului 5 alineatul (1)³⁷. În temeiul acestei jurisprudențe, criteriile decisive pentru a stabili dacă o procedură de insolvență constituie „[o procedură] de faliment sau [altă procedură] asemănătoare de insolvență, instituite în vederea lichidării bunurilor cedentului și care se află sub controlul unei autorități publice”, sunt *modalitățile* acestei proceduri și *obiectivul* acesteia³⁸.

62. Curtea a statuat că, pentru ca un transfer de întreprindere să intre sub incidența excepției prevăzute la articolul 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23, trei condiții cumulative trebuie îndeplinite. Respectiv, cedentul să facă obiectul unei proceduri de faliment sau al altor proceduri asemănătoare de insolvență, ca această procedură să fie deschisă în vederea lichidării bunurilor cedentului și să se afle sub controlul unei autorități publice competente³⁹. Din dosarul cauzei rezultă că numai a doua dintre aceste condiții nu este îndeplinită în procedura principală. Această condiție privește obiectivul lichidării.

63. Reprezentantul părților a insistat, în ședință, asupra faptului că transferul în discuție în litigiul principal a salvat posturi și că întreprinderea a putut să continue și să își dezvolte activitatea comercială. Observațiile scrise ale statului german subliniază că obiectivul legislației germane, în stadiul său actual, este acela de a menține lucrătorii în activitate și s-a susținut și în ședință că limitarea responsabilităților cesionarului întreprinderii în insolvență în materie de pensii face mai atractivă achiziționarea întreprinderii transferate. Prețul întreprinderii ar fi mai ridicat. Aceste elemente reies de asemenea din decizia de trimitere.

64. Totuși, astfel cum s-a subliniat în observațiile scrise ale EM, tocmai acest tip de obiectiv a fost exclus de jurisprudența referitoare la articolul 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23. În cazul procedurii care are ca obiectiv asigurarea continuării activității întreprinderii în discuție nu este îndeplinită condiția ca procedura să fie deschisă în vederea lichidării⁴⁰. Aceasta se aplică indiferent de numele atribuit procedurilor în cauză, în conformitate cu legislația statelor membre. Astfel, în Hotărârea Comisia/Italia⁴¹, argumentele invocate de guvernul italian pentru a justifica netranspunerea Directivei 2001/23 în privința întreprinderilor în „stare de criză”, potrivit cărora, în caz contrar, „un potențial cesionar ar putea fi descurajat de la a dobândi întreprinderea dacă ar trebui să păstreze personalul excedentar al întreprinderii transferate”⁴², nu au fost acceptate de Curte.

65. Nu putem înțelege modul în care procedura în cauză în litigiul principal poate fi privită altfel decât una destinată protecției caracterului operațional al întreprinderii sau al unităților sale viabile⁴³, mai degrabă decât una privind lichidarea bunurilor care vizează maximizarea satisfacerii colective a creditorilor⁴⁴. Acest lucru este necesar în conformitate cu jurisprudența Curții pentru ca procedura de insolvență să se încadreze în excepția prevăzută la articolul 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23.

37 Concluziile avocatului general Szpunar prezentate în cauza Plesser (C-509/17, EU:C:2019:50, punctele 42-47, precum și jurisprudența citată).

38 Sublinierea în original. Concluziile avocatului general Mengozzi prezentate în cauza Federatie Nederlandse Vakvereniging și alții (C-126/16, EU:C:2017:241, punctul 53).

39 Hotărârea Curții din 16 mai 2019, Plessers (C-509/17, EU:C:2019:424, punctul 40 și jurisprudența citată).

40 Hotărârea Curții din 16 mai 2019, Plessers (C-509/17, EU:C:2019:424, punctul 44 și jurisprudența citată).

41 Hotărârea din 11 iunie 2009 (C-561/07, EU:C:2009:363).

42 *Ibidem*, punctul 26.

43 Concluziile avocatului general Szpunar prezentate în cauza Plesser (C-509/17, EU:C:2019:50, punctul 62).

44 *Ibidem*. A se vedea de asemenea Concluziile avocatului general Mengozzi prezentate în cauza Federatie Nederlandse Vakvereniging și alții (C-126/16, EU:C:2017:241, punctul 57).

66. Cel mai important este că procedura s-a desfășurat pe parcursul a patru luni. Întreprinderea a fost transferată de la o filială a grupului TMD la o alta în acest interval de timp, salvând astfel o întreprindere care reprezenta un perpetuu motiv de îngrijorare. Nu se contestă că întreprinderea a continuat să își exercite activitatea la aceeași adresă; atât cedentul, cât și cesionarul parte la același contract colectiv. Nicio măsură de lichidare a activelor nu pare să fi fost dispusă de vreo autoritate.

67. În orice caz, dacă procedura de faliment este utilizată în scopul reorganizării, nu urmărește lichidarea întreprinderii⁴⁵. S-a stabilit deja de mult timp în jurisprudență că procedurile destinate să promoveze continuarea unei activități în vederea recuperării ulterioare a acestora se încadrează în domeniul de aplicare material al articolului 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23⁴⁶. Exact aceasta este situația în procedura principală.

68. Dacă aceasta ar reprezenta finalul analizei solicitate, nu am ezita să consiliem Curtea să se pronunțe în sensul că pensiile lui EM și ale lui FL trebuie să fie garantate de pârâtă ca și cum procedura de faliment nu ar fi avut niciodată loc. Cu toate acestea, puterea de apreciere conferită statelor membre prin articolul 5 alineatul (2) litera (a) trebuie luată în considerare, precum și modul în care jurisprudența instanței de trimitere care datează din 17 ianuarie 1980 este relevantă în acest context.

b) Răspunsul la întrebarea adresată în raport cu articolul 5 alineatul (2) din Directiva 2001/23

69. În primul rând, subliniem că articolul 5 alineatul (2) litera (b) este lipsit de relevanță în acest scop, întrucât se pare că nu există „schimbări ale condițiilor de muncă ale salariaților [...] astfel încât să se garanteze încadrarea în muncă a acestora, asigurând supraviețuirea întreprinderii, unității sau a părții de întreprindere sau de unitate”.

70. În continuare, articolul 5 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2001/23 a făcut obiectul analizei Curții mult mai puțin decât articolul 5 alineatul (1)⁴⁷. Prin urmare, ghidul nostru pentru stabilirea sensului său va fi jurisprudența (limitată) până în prezent, precum și formularea, contextul și obiectivele acestei prevederi⁴⁸.

71. Curtea a apreciat că „principiul de bază” pe care se întemeiază articolul 5 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2001/23 „este aplicarea articolelor 3 și 4”⁴⁹. Acest lucru este în concordanță cu regula conform căreia prevederile Directivei 2001/23 care prevăd excepții de la drepturile și obligațiile cesionarului sunt de strictă interpretare⁵⁰.

72. Atât modul de redactare, cât și *travaux préparatoires* pentru articolul 5 alineatul (2) litera (a) arată că acesta a fost introdus pentru a acorda statelor membre o putere de apreciere pentru a limita drepturile și obligațiile transferate de un cedent, în special atunci când procedura *nu* este deschisă în vederea lichidării bunurilor cedentului.

45 Concluziile avocatului general Mengozzi prezentate în cauza *Federatie Nederlandse Vakvereniging și alții* (C-126/16, EU:C:2017:241, punctul 77).

46 De exemplu, Hotărârea din 7 decembrie 1995, *Spano și alții* (C-472/93, EU:C:1995:421, punctul 28), unul dintre precedentele efectiv codificate de articolul 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23.

47 Acesta a fost interpretat de Curte în Ordonanța din 28 ianuarie 2015, *Gimnasio Deportivo San Andrés* (C-688/13, EU:C:2015:46), și în Hotărârea din 11 iunie 2009, *Comisia/Italia* (C-561/07, EU:C:2009:363).

48 A se vedea Concluziile doamnei avocat general Kokott prezentate în cauza *Robins și alții* (C-278/05, EU:C:2006:476, punctul 34 și jurisprudența citată).

49 Hotărârea din 11 iunie 2009, *Comisia/Italia* (C-561/07, EU:C:2009:363, punctul 41).

50 *Ibidem*, punctul 30. A se vedea punctul 46 de mai sus și jurisprudența citată.

73. În ceea ce privește *travaux préparatoires*, ne permitem să facem trimitere la elementele de la punctele 55 și 57 de mai sus. Astfel, statele membre urmau să beneficieze doar de „anumite derogări” de la garantarea supraviețuirii întreprinderilor în insolvență.

74. Partea de început a articolului 5 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2001/23 are următorul conținut: „[î]n cazul în care articolele 3 și 4 se aplică unui transfer care se desfășoară în timpul unor proceduri de insolvență instituite în legătură cu un cedent (indiferent dacă aceste proceduri au fost sau nu instituite în vederea lichidării bunurilor cedentului)”.

75. Această formulare nu poate fi interpretată decât în sensul că, în contextul acestei proceduri, drepturile și obligațiile transferate cesionarilor în temeiul articolului 3 alineatul (1) din Directiva 2001/23 se aplică *tuturor* procedurilor de insolvență care nu sunt instituite în vederea lichidării activelor transferate, astfel cum se întâmplă în procedura principală, având în vedere că nu există nicio opțiune expresă pentru statul membru de a stabili alte prevederi, în contrast cu conținutul articolului 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23 care începe cu formularea „[c]u excepția cazului în care statele membre prevăd altfel”. Prima frază a articolului 5 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2001/23, respectiv „[î]n cazul în care articolele 3 și 4 se aplică unui transfer care se desfășoară în timpul unor proceduri de insolabilitate”, nu se referă la puterea de apreciere a statelor membre, ci la condițiile prealabile de fapt și de drept pentru aplicarea articolelor 3 și 4 din Directiva 2001/23, ca de exemplu existența unui „transfer”. Puterea discreționară a statelor membre intervine la articolul 5 alineatul (2) literele (a) și (b)

76. Această interpretare este de asemenea în concordanță cu jurisprudența Curții⁵¹. Măsurile derogatorii rezultante pe care statele membre le pot adopta cu privire la procedurile de insolvență care nu au fost inițiate în vederea lichidării cedentului sunt prevăzute la litera (a).

77. În plus, în observațiile scrise ale Germaniei se arată că o excepție restrânsă operează în temeiul dreptului german privind drepturile în curs de dobândire înainte de deschiderea procedurii insolvenței în vederea asigurării reorganizării întreprinderii, astfel cum permite articolul 5 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2001/23. Tocmai acestea sunt excepțiile de strictă interpretare care sunt reglementate de articolul 5 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2001/23.

78. Astfel, se poate considera că hotărârea instanței de trimitere pronunțată la 18 ianuarie 1980, precum și jurisprudența sa ulterioară pot fi interpretate drept derogări de la procedurile de insolvență care intră în domeniul de aplicare al articolului 5 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2001/23. Faptul că nu a exista nicio derogare înainte de introducerea articolului 5 în Directiva 2001/23 este nerelevant. Nu există nicio obligație pentru statele membre să ia măsuri specifice pentru punerea în aplicare a directivelor, cu condiția ca măsurile să fie obligatorii din punct de vedere juridic⁵². Nu este relevantă jurisprudența instanței de trimitere datează din 18 ianuarie 1980, înainte de intrarea în vigoare a Directivei 2001/23, având în vedere că normele existente deja în legislația statelor membre pot pune în aplicare o directivă⁵³. După cum vom explica totuși în răspunsul nostru la a treia întrebare de mai jos, punerea în aplicare prin intermediul jurisprudenței poate întâmpina dificultăți în ceea ce privește cerințele de securitate juridică ale dreptului Uniunii.

51 Astfel cum s-a arătat la punctele 61 și 62 de mai sus.

52 Directiva 2001/23 poate fi transpusă prin jurisprudență. A se vedea de exemplu Hotărârea din 10 iulie 1986, Comisia/Italia (235/84, EU:C:1986:303). A se vedea în continuare Prechal, S., „Directives in EC Law”, Oxford, Oxford University Press, 2005, p. 78-81. Autorul subliniază la p. 79 că jurisprudența relevantă trebuie să fie precisă, publică și previzibilă. Cu privire la importanța efectelor juridice obligatorii în punerea în aplicare a dreptului Uniunii, a se vedea Concluziile noastre prezentate în cauza Safeway (C-171/18, EU:C:2019:272). În temeiul unei jurisprudențe constante, instanțele statelor membre sunt obligate să își adapteze jurisprudența pentru a se conforma dreptului Uniunii. A se vedea de exemplu Hotărârea din 6 noiembrie 2018, Bauer și Willmeroth (C-569/16 și C-570/16, EU:C:2018:871, punctul 68).

53 A se vedea de exemplu Hotărârea din 20 mai 1992, Comisia/Țările de Jos (C-190/90, EU:C:1992:225), în care un ansamblu de norme, unele anterioare intrării în vigoare a unei directive, a asigurat transpunerea efectivă a acesteia. A se vedea Prechal, S., *Directives in EC Law*, Oxford, Oxford University Press, 2005, p. 77. A se vedea mai recent, de exemplu, Hotărârea din 11 iunie 2015, Comisia/Polonia (C-29/14, EU:C:2015:379, punctul 38).

79. În orice caz, pentru aceste motive am propus răspunsul de la punctul 60 de mai sus la a doua întrebare reformulată.

3. Cu privire la a treia întrebare

80. A treia întrebare, astfel cum a fost reformulată mai sus, necesită un răspuns în sensul că articolul 5 alineatul (2) litera (a) permite o limitare potrivit dreptului statului membru, astfel încât un cesionar să nu aibă obligații de plată a pensiei suplimentare bazate pe vechimea acumulată anterior deschiderii unei proceduri de insolvență, dacă respectivele drepturi de pensie sunt efective din punct de vedere legal⁵⁴ în sensul că lucrătorii în cauză sunt îndreptățiți potrivit dreptului statului membru să invoce respectivele drepturi în fața instanțelor naționale pentru a obține plata drepturilor de pensie relevante de la cesionar⁵⁵. În orice caz, aspectul dacă orice exercitare de către statul membru a puterii de apreciere conferite de articolul 5 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2001/23 prin intermediul jurisprudenței s-a produs cu precizia și cu claritatea necesare pentru a garanta securitatea juridică este de competența instanței de trimitere.

81. Susținerile TMD Friction GmbH nu pot fi în mod clar reținute în legătură cu EM, întrucât, conform observațiilor sale scrise, în temeiul articolului 5 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2001/23, pensiile nu erau „plătibile” („dues” în limba franceză) la data transferului, astfel cum prevede această dispoziție, deoarece nu a fost îndeplinită condiția care dă naștere drepturilor de pensie, respectiv, în cazul EM, atingerea vârstei de pensionare.

82. În schimb, poziția în privința lui FL este mai complexă, având în vedere că este un *fost* angajat. Cu toate acestea, FL a atins vârsta de pensionare după declararea insolvenței (pensionându-se la 31 iulie 2015). Acestea fiind spuse, dosarul cauzei prevede, în plus, că drepturile de pensie ale lui FL erau „datorate” la momentul deschiderii procedurii insolvenței. Prin urmare, revine instanței de trimitere sarcina de a stabili dacă FL a avut dreptul să obțină de la cedentul insolubil, la data deschiderii procedurii de insolvență, pensiile suplimentare în cauză, în sensul descris la punctul 80 de mai sus. În caz afirmativ, scutirea cesionarului de răspundere pentru plata lor este în conformitate cu Directiva 2001/23.

83. Termenul „plătibile” poate fi interpretat doar în sensul că este vorba despre momentul la care lucrătorul are dreptul la pensie pentru limită de vârstă, de exemplu prin apariția evenimentului care dă naștere dreptului lor. Acceptarea argumentelor prezentate în observațiile scrise ale Germaniei, în sensul că obligația devine „plătibilă” pentru un drept în curs de a fi dobândit atunci când se naște o obligație economică pentru cedent (și anume anterior deschiderii procedurii insolvenței), ar crea o situație impracticabilă în legătură cu distribuirea activelor în insolvență.

84. În aceste condiții, contrar modului de redactare a articolului 5 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2001/23, situația ar fi de asemenea incompatibilă cu securitatea juridică și cu buna funcționare a principiului satisfacerii creditorilor în mod echitabil. Astfel, după cum s-a arătat în observațiile scrise ale lui EM, deoarece EM nu s-a pensionat încă, prejudiciul său poate fi doar evaluat până la concurența unei sume care nu poate fi neglijată, de 430 de euro pe lună, dintr-o pensie ocupațională estimată de 1 300 de euro pe lună. Aceasta se află în opoziție cu calculul aritmetic precis care stă la baza pierderilor suferite de FL, calculate la 149,98 euro.

54 Hotărârea din 7 octombrie 2019, Safeway (C-171/18, EU:C:2019:839, punctul 29).

55 Hotărârea din 7 octombrie 2019, Safeway (C-171/18, EU:C:2019:839, punctul 25).

85. Termenul „plătibil” în temeiul articolului 5 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2001/23, având în vedere că limitează drepturile angajaților potrivit Directivei 2001/23, trebuie interpretat strict⁵⁶. De asemenea, acesta trebuie interpretat luând în considerare prevederile Directivei (UE) 2019/1023 a Parlamentului European și a Consiliului din 20 iunie 2019 privind cadrele de restructurare preventivă, remiterea de datorie și decăderile, precum și măsurile de sporire a eficienței procedurilor de restructurare, de insolvență și de remitere de datorie și de modificare a Directivei (UE) 2017/1132 (Directiva privind restructurarea și insolvența)⁵⁷, pe care statele membre trebuie să o transpună până la 17 iulie 2021⁵⁸. Aceasta prevede că un „cadru de restructurare preventivă stabilit în temeiul prezentei directive nu ar trebui să afecteze creanțele și drepturile opozabile unui debitor care decurg din sistemele de pensii ocupaționale în cazul în care creanțele și drepturile respective au apărut într-o perioadă anterioară restructurării”⁵⁹. Se sugerează astfel o interpretare a Directivei 2001/23 care maximizează obligațiile cu privire la pensiile cesionarilor întreprinderilor aflate în proces de restructurare, mai degrabă decât o interpretare care le minimizează.

86. Securitatea juridică impune instanței statului membru să verifice, în toate cazurile, dacă jurisprudența instanței de trimitere, care datează din 18 ianuarie 1980, poate reprezenta în mod valabil o exercitare a limitării permise de articolul 5 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2001/23⁶⁰.

87. Curtea a reafirmat recent, în contextul calculării pensiilor, că securitatea juridică se impune cu o rigoare deosebită în cazul unei reglementări care poate să aibă consecințe financiare, astfel încât drepturile conferite particularilor de dreptul Uniunii să fie puse în aplicare într-un mod suficient de precis, clar și previzibil pentru a permite persoanelor interesate să cunoască cu exactitate drepturile și obligațiile lor și să acționeze în consecință, precum și să le invoce în fața instanțelor naționale⁶¹.

88. Curtea a statuat de asemenea, în cadrul derogărilor de la directivele referitoare la drepturile lucrătorilor în cadrul raportului de muncă, următoarele: „atunci când dreptul Uniunii lasă statelor membre posibilitatea de a deroga de la anumite dispoziții ale unei directive, acestea sunt obligate să își exercite puterea discreționară cu respectarea principiilor generale ale dreptului Uniunii, printre care se numără principiul securității juridice. În acest scop, dispozițiile care permit derogări facultative de la principiile stabilite de o directivă trebuie puse în aplicare cu precizia și cu claritatea necesare pentru îndeplinirea cerințelor care decurg din acest principiu”⁶².

89. Din actele de la dosar rezultă, fapt confirmat de agentul Comisiei în ședință, că măsurile active luate de Germania în vederea punerii în aplicare a Directivei 2001/23 s-au concentrat pe articolul 613a din Codul civil german. Impresia formată în ședință a fost una de necorelare între articolul 5 din Directiva 2001/23 și actele normative din Germania referitoare la insolvență. Acest lucru este cu atât mai adevărat cu cât revine instanței de trimitere sarcina de a verifica respectarea principiilor dezvoltate la punctele 87 și 88 din prezentele concluzii.

90. Pentru aceste motive trebuie să se răspundă la a treia întrebare astfel cum s-a indicat la punctul 80 din prezentele concluzii.

⁵⁶ A se vedea punctul 71 de mai sus.

⁵⁷ JO 2019, L 172, p.18.

⁵⁸ Articolul 34. Astfel cum am explicat în Concluziile noastre prezentate în cauza Pinckernelle (C-535/15, EU:C:2016:996, punctul 40), contextul în interpretarea unei măsuri a Uniunii presupune deopotrivă recunoașterea prevederilor legale care sunt esențial legate de prevederea care se interpretează.

⁵⁹ Considerentul (20).

⁶⁰ A se vedea de exemplu Hotărârea din 11 iunie 2015, Comisia/Polonia (C-29/14, EU:C:2015:379, punctul 38).

⁶¹ Hotărârea din 7 octombrie 2019, Safeway (C-171/18, EU:C:2019:839, punctul 25).

⁶² Hotărârea din 21 octombrie 2010, Accardo și alții (C-227/09, EU:C:2010:624, punctul 55).

4. Cu privire la a patra întrebare

91. La a patra întrebare, astfel cum a fost reformulată, ar trebui să se răspundă în sensul că respectarea cerințelor articolului 8 din Directiva 2008/94 în legislația statului membru este o condiție prealabilă aplicării articolului 5 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2001/23. O reducere a cuantumului prestațiilor de pensie ocupațională plătite unui fost lucrător în cazul insolvenței fostului său angajator este considerată ca fiind vădit disproporționată, deși persoana interesată primește mai puțin de jumătate din cuantumul prestațiilor care decurg din drepturile sale dobândite, în cazul în care acest fost lucrător trăiește deja sau ar trebui să trăiască din cauza acestei reduceri sub pragul riscului de sărăcie stabilit pentru statul membru în cauză de Eurostat, aspect a cărui determinare este de competența instanței de trimitere.

92. Statutul articolului 8 din Directiva 2008/94 de condiție prealabilă pentru atenuarea obligațiilor impuse cesionarilor de articolul 3 alineatul (1) din Directiva 2001/23 rezultă fără echivoc din modul de redactare a articolului 5 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2001/23 și a termenilor „cu condiția ca”.

93. După cum s-a explicat mai sus, relevanța articolului 8 din Directiva 2008/94 se limitează la situația lui FL, având în vedere că articolul 5 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2001/23 nu permite decât excluderea datoriilor „plătibile” înainte de transfer sau de deschiderea procedurilor de insolvență cu condiția suplimentară ca legislația statelor membre să ofere „un sistem de protecție cel puțin echivalent” cu cel stabilit prin Directiva 2008/94. Jurisprudența Curții, începând cu momentul pronunțării Hotărârii Robins și alții⁶³, a stabilit un criteriu de proporționalitate, implicând o obligație minimă de a garanta 50% din cuantumul pensiilor provenind din drepturile de pensie acumulate în cadrul unui sistem suplimentar de pensii ocupaționale⁶⁴. De asemenea, Curtea a statuat că articolul 8 „urmărește să garanteze o protecție pe termen lung a intereselor lucrătorilor salariați, dat fiind că astfel de interese în ceea ce privește drepturile dobândite sau pe cale de a fi dobândite se întind în principiu pe toată durata pensionării”⁶⁵.

94. Trebuie arătat că principiul Robins descris mai sus a evoluat în continuare, în lumina jurisprudenței Curții, respectiv prin Hotărârea din 19 decembrie 2019, Pensions-Sicherungs-Verein. Curtea a statuat:

„[A]rticolul 8 din Directiva 2008/94 trebuie interpretat în sensul că o reducere a cuantumului prestațiilor de pensie ocupațională plătite unui fost lucrător salariat, ca urmare a stării de insolvență a fostului său angajator, este considerată ca fiind vădit disproporționată, deși persoana interesată primește cel puțin jumătate din cuantumul prestațiilor care decurg din drepturile sale dobândite, în cazul în care acest fost lucrător salariat trăiește deja sau ar trebui să trăiască din cauza acestei reduceri sub pragul riscului de sărăcie stabilit pentru statul membru în cauză de Eurostat”⁶⁶.

95. Deși ar fi vorba despre o problemă a cărei soluționare este de competența instanței statului membru, dat fiind că FL nu solicită decât o pensie suplimentară din partea părâtei care este mai mare cu 149,48 euro față de cea primită în prezent, acest prag pare să fie atins, în special atunci când se arată, în observațiile scrise ale lui FL, că este vorba despre o pierdere de numai 12,8%. În plus, argumentul ridicat în observațiile scrise ale lui FL, în sensul că concesiunile făcute de lucrători precum FL pentru asigurarea continuării întreprinderii sunt relevante pentru verificarea proporționalității, nu sunt recunoscute în jurisprudență.

63 Hotărârea din 25 ianuarie 2007 (C-278/05, EU:C:2007:56).

64 *Ibidem*, punctele 57 și 59.

65 Hotărârea din 24 noiembrie 2016, Webb-Sämann (C-454/15, EU:C:2016:891, punctul 27).

66 Hotărârea din 19 decembrie 2019, Pensions-Sicherungs-Verein (C-168/18, EU:C:2019:1128, punctul 46).

96. Observăm totuși că obligația prevăzută la articolul 8 din Directiva 2008/94 constituie o garanție minimă esențială pentru protecția lucrătorilor în cazul insolvenței angajatorilor [considerentul (3)]. Articolul 8 este obligatoriu pentru statele membre, indiferent de regimul instituit de statele membre, în ceea ce privește cesionarii, cheștiunea generală a transferului dreptului la pensie pentru limită de vârstă, de invaliditate sau de supraviețuitor în temeiul articolului 3 alineatul (4) litera (a) din Directiva 2001/23, precum și referitor la obligațiile minime impuse statelor membre prin articolul 3 alineatul (4) litera (b) cu privire la astfel de prestații în general.

97. În rezumat, articolul 8 din Directiva 2008/94 este o garanție minimă care obligă statele membre „să garanteze lucrătorilor [...] protecția minimă impusă de respectiva dispoziție”⁶⁷. Caracterul distinctiv al acestei obligații este instituirea unei protecții care este în întregime independentă economic de cedentul în insolvență⁶⁸. Aceasta protejează lucrătorul indiferent de regimul instituit de statele membre în conformitate cu Directiva 2001/23 în temeiul articolului 3 alineatul (4) cu privire la pensii. Această abordare este în concordanță cu unul dintre obiectivele principale, care datează din anii '70, ale „directivelor restructurări”, respectiv atenuarea consecințelor sociale negative ale operațiunilor de restructurare⁶⁹.

98. Ar trebui să se răspundă la a patra întrebare, astfel cum a fost reformulată, în modul sugerat la punctul 91 de mai sus.

IV. Concluzie

99. În consecință, propunem următoarele răspunsuri la întrebările preliminare, astfel cum au fost reformulate:

- „1) Articolul 5 din Directiva 2001/23/CE a Consiliului din 12 martie 2001 privind apropierea legislației statelor membre referitoare la menținerea drepturilor lucrătorilor în cazul transferului de întreprinderi, unități sau părți de întreprinderi sau unități este în general aplicabil drepturilor lucrătorilor vizați în privința cesionarului atunci când dreptul statului membru limitează pensiile ocupaționale suplimentare ale lucrătorilor a căror plată este responsabilitatea cesionarului unei întreprinderi în cazul insolvenței cedentului.
- 2) Procedura de insolvență în discuție în litigiul principal intră în domeniul de aplicare material al articolului 5 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2001/23.
- 3) Articolul 5 alineatul (2) litera (a) permite o limitare potrivit dreptului statului membru, astfel încât cesionarul să nu aibă obligații de plată a pensiei suplimentare bazate pe vechimea acumulată anterior deschiderii unei proceduri de insolvență, dacă respectivele drepturi de pensie sunt efective din punct de vedere legal în sensul că lucrătorii în cauză sunt îndreptățiți potrivit dreptului statului membru să invoce respectivele drepturi în fața instanțelor naționale pentru a obține plata drepturilor de pensie relevante de la cesionar. Aspectul dacă exercitarea de către statul membru a puterii de apreciere conferite de articolul 5 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2001/23 prin intermediul jurisprudenței s-a produs cu precizia și cu claritatea necesare pentru a garanta securitatea juridică este de competența instanței de trimitere.

⁶⁷ C-168/18, EU:C:2019:1128, punctul 40 și jurisprudența citată.

⁶⁸ Astfel cum s-a explicat în Concluziile prezentate de domnul avocat Bobek în cauza Webb-Sämann (C-454/15, EU:C:2016:657, punctele 77 și 78).

⁶⁹ Pentru o analiză mai completă, a se vedea Concluziile avocatului general Szpunar prezentate în cauza Plessers (C-509/17, EU:C:2019:50, punctele 38-41).

- 4) Respectarea cerințelor articolului 8 din Directiva 2008/94/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 octombrie 2008 privind protecția lucrătorilor salariați în cazul insolvenței angajatorului în legislația statului membru este o condiție prealabilă aplicării articolului 5 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2001/23. O reducere a cuantumului prestațiilor de pensie ocupațională plătite unui fost lucrător în cazul insolvenței fostului său angajator este considerată ca fiind vădit disproporționată, deși persoana interesată primește mai puțin de jumătate din cuantumul prestațiilor care decurg din drepturile sale dobândite, în cazul în care acest fost lucrător trăiește deja sau ar trebui să trăiască din cauza acestei reduceri sub pragul riscului de sărăcie stabilit pentru statul membru în cauză de Eurostat, aspect a cărui determinare este de competența instanței de trimitere.”